

# Efnisyfirlit

## Fyrri hluti

1. Inngangur .....	19
1.1 Skipan nefndar um endurskoðun náttúruverndarlaga .....	19
1.2 Starf nefndarinnar .....	20
1.3 Efni hvítbókarinnar .....	22
2. Grundvöllur löggjafar um náttúruvernd .....	27
2.1 Inngangur .....	27
2.1.1 Mannhyggja og náttúruhyggja .....	27
2.2 Grundvöllur íslenskrar löggjafar um náttúruvernd .....	28
2.2.1 Lög nr. 48/1956 .....	28
2.2.2 Lög nr. 47/1971 .....	29
2.2.3 Lög nr. 93/1996 .....	30
2.2.4 Lög nr. 44/1999 .....	30
2.2.5 Samantekt .....	31
2.3 Grundvöllur norskra laga um fjölbreytni náttúrunnar .....	32
3. Náttúra Íslands: Einkenni, staða og æskilegar verndaraðgerðir .....	37
3.1 Inngangur .....	37
3.2 Landið .....	38
3.2.1 Jarðmyndanir .....	38
3.2.2 Lífverur .....	44
3.2.3 Vistkerfi .....	49
3.2.4 Landnotkun .....	60
3.3 Vatnið .....	62
3.3.1 Jöklar .....	62
3.3.2 Grunnvatn, fallvötn og stöðuvötn .....	63
3.3.3 Lífverur og vistkerfi í fersku vatni .....	69
3.4 Hafið .....	74
3.4.1 Sjórinn, lífverur og vistkerfi .....	74
3.5 Landslag og víðerni .....	78
3.5.1 Landslag .....	78
3.5.2 Óbyggð víðerni .....	82
4. Skuldbindingar Íslands samkvæmt alþjóðsamningum og fleiri samningum .....	89
4.1 Inngangur .....	89
4.2 Samningur um líffræðilega fjölbreytni .....	89
4.3 Ramsar-samningurinn um votlendi sem hefur alþjóðlegt verndargildi, einkum fyrir fugla .....	91
4.4 Bernarsamningur um villtar plöntur og dýr og búsvæði þeirra í Evrópu .....	91
4.5 CITES-samningurinn .....	92
4.6 EES-samningurinn .....	92
4.6.1 Vatnatilskipun ESB .....	93
4.6.2 Tilskipun um umhverfisábyrgð .....	93
4.7 Árósasamningurinn .....	94
4.8 Ýmsir aðrir samningar .....	94
4.8.1 Hafréttarsamningur Sameinuðu þjóðanna og úthafsveiðisamningurinn .....	94
4.8.2 OSPAR samningurinn .....	95
4.8.3 Vernd lífríkis á norðurslóðum – CAFF .....	95
5. Stefna stjórnvalda .....	99
5.1 Inngangur .....	99
5.2 Sjálfbær þróun .....	99
5.2.1 Stefnumörkun um sjálfbæra þróun í íslensku samfélagi .....	99
5.2.2 Áherslur 2010–2013 .....	100
5.2.3 Rammaáætlun um nýtingu náttúrusvæða með áherslu á vatnsafl og jarðhitasvæði .....	101

5.3 Líffræðileg fjölbreytni .....	102
5.3.1 Stefnumörkun Íslands um framkvæmd samningsins um líffræðilega fjölbreytni	102
5.3.2 Framkvæmdaáætlun um líffræðilega fjölbreytni .....	103
5.4 Loftslag og málefni hafsins .....	104
5.4.1 Stefnumörkun í loftslagsmálum .....	104
5.4.2 Stefnumörkun um málefni hafsins .....	104
5.5 Náttúruverndaráætlun .....	105
5.6 Landgræðsluáætlun .....	106
5.7 Tillögur sérfræðinganefnda um stefnumótun .....	107
5.7.1 Endurheimt votlendis .....	107
5.7.2 Vernd og endurheimt íslenskra birkiskóga .....	107
5.8 Framkvæmdaáætlun Norrænu ráðherranefndarinnar í umhverfismálum 2009–2012. ...	108
5.9 Samantekt .....	109
6. Stjórnæki í náttúruvernd .....	113
6.1 Inngangur .....	113
6.1.1 Sérstaða náttúruverndarlöggjafar .....	113
6.1.2 Markmiðssetning .....	114
6.1.3 Meginreglur umhverfisréttar .....	115
6.2 Gerð heildstæðra áætlana .....	116
6.2.1 Náttúruverndaráætlun .....	117
6.2.2 Verndaráætlanir samkvæmt náttúruverndarlögum og fleiri lögum .....	117
6.2.3 Skipulagsáætlanir .....	118
6.2.4 Rammaáætlun um vernd og nýtingu náttúrusvæða með áherslu á vatnsafl og jarðhitasvæði .....	119
6.2.5 Áætlanir fyrir einstakar tegundir lífvera eða vistgerðir .....	120
6.2.6 Vöktunaráætlanir .....	121
6.2.7 Vatnaáætlun samkvæmt lögum um stjórn vatnamála .....	121
6.3 Friðlýsing .....	122
6.3.1 Friðlýsing svæða .....	122
6.3.2 Friðlýsing lífvera og búsvæða þeirra, vistgerða og vistkerfa .....	122
6.4 Verndun villtra dýra með veiðistjórnun .....	123
6.5 Setning ástandsviðmiða og gerð valista .....	124
6.5.1 Tilskipun Evrópusambandsins um vernd náttúrulegra vistgerða, dýra og plantna og tilskipun um vernd villtra fugla .....	124
6.5.2 Norræn löggjöf .....	126
6.6 Reglur sem beinast að því að takmarka áhrif manna á landslag og lífríki .....	126
6.6.1 Bann við framkvæmdum og leyfisskylda .....	127
6.6.2 Aðgæsluskylda .....	128
6.6.3 Áætlanir fyrir tiltekna starfsemi .....	129
6.6.4 Þvingunarúrræði .....	129
6.7 Hagræn stjórnæki .....	129
6.8 Þekkingaröflun og miðlun upplýsinga .....	130
7. Náttúruverndarlög nr. 44/1999 .....	135
8. Tillaga nefndarinnar um breytingar á náttúruverndarlögum frá desember 2010 .....	141
8.1 Inngangur .....	141
8.2 Akstur utan vega – 17. gr. náttúruverndarlaga .....	141
8.3 Sérstök vernd tiltekinn jarðmyndana og vistgerða – 37. gr. náttúruverndarlaga .....	143

## Seinni hluti

9. Forsendur nefndarinnar .....	149
10. Markmið og gildissvið .....	155
10.1 Markmiðsákvæði náttúruverndarlaga .....	155
10.1.1 Náttúruverndarlög nr. 44/1999 .....	155
10.1.2 Markmiðsákvæði norrænna náttúruverndarlaga .....	156

10.2 Gildissvið	157
10.2.1 Almenn t um gildissvið náttúruverndarlaga	157
10.2.2 Vernd lífríkis sjávar	157
10.2.3 Vernd villtra fugla og villtra spendýra	158
10.2.4 Gróður- og skógvernd	159
10.3 Niðurstaða nefndarinnar um markmið og gildissvið	159
11. Hugtök	163
11.1 Almenn fræðileg hugtök á sviði náttúruverndar	163
11.2 Önnur lykilhugtök á sviði náttúruverndar	166
11.2.1 Inngangur	166
11.2.2 Afréttur, eignarland og þjóðlenda	167
11.2.3 Búsvæði, vistgerð og vistkerfi	168
11.2.4 Byggð, óbyggðir, þéttbýli og alfaraleið	170
11.2.5 Landslag og víðerni	172
11.2.6 Ræktað land og óræktað	174
11.2.7 Náttúruverndarsvæði, náttúruminjar, náttúrumyndanir og fleira	175
12. Meginreglur umhverfisréttar	181
12.1 Inngangur	181
12.2 Meginreglur umhverfisréttar í íslenskum rétti	181
12.2.1 Varúðarreglan	182
12.2.2 Meginreglan um fyrirbyggjandi aðgerðir	183
12.2.3 Samþætting umhverfissjónarmiða	184
12.2.4 Greiðslureglan	185
12.3 Meginreglur í norskri löggjöf	187
12.3.1 Meginreglur um opinbera ákvarðanatöku í 8.–12. gr.	187
12.3.2 Ákvarðanir stjórnvalda byggja á þekkingu	187
12.3.3 Varúðarreglan	188
12.3.4 Meginreglan um vistkerfisnálgun og mat á heildarálagi	189
12.3.5 Greiðslureglan	190
12.3.6 Meginreglan um umhverfisvæna tækni og rekstraráðferðir	190
12.4 Niðurstaða nefndarinnar um meginreglur umhverfisréttar	191
13. Mat á verndargildi og verndarpörf	195
13.1 Verðmæti náttúrunnar	195
13.1.1 Þjónusta vistkerfa	195
13.1.2 Eigið gildi náttúrunnar og siðferðilegar skyldur mannsins	196
13.1.3 Helstu flokkar eða viðföng náttúrunnar	197
13.1.4 Viðmið fyrir mat á verndargildi	198
13.2 Alþjóðleg viðmið og samræmdar aðferðir við mat á verndargildi	200
13.2.1 Skipuleg skráning lífríkis, samræmd nálgun og mikilvægi vistgerða	201
13.2.2 Vistgerðaflokkun á Íslandi	203
13.3 Mat á náttúruverðmætum svæða í rammaáætlun	204
13.4 Jarðminjar á Íslandi – aðferðafræðin	206
13.5 Viðmið fyrir mat á verndargildi landslags	207
13.6 Mat á verndargildi víðerna	209
14. Friðlýsing og önnur vernd	213
14.1 Inngangur	213
14.2 Friðlýsing samkvæmt náttúruverndarlögum	213
14.3 Svæðavernd	215
14.3.1 Þjóðgarðar	215
14.3.2 Friðlönd	217
14.3.3 Fólkvangar	218
14.3.4 Svæði sem vernduð eru með sérlögum	218
14.4 Náttúruvætti	220
14.5 Friðlýstar og friðaðar lífverur, búsvæði, vistgerðir og vistkerfi	220
14.5.1 Plöntur	220
14.5.2 Dýr	221

14.5.3	Búsvæði	221
14.5.4	Vistgerðir og vistkerfi	222
14.6	Verndarflokkar í norskum og finnskum lögum	222
14.6.1	Norsk lög	222
14.6.2	Finnsk lög	225
14.7	Verndarflokkar Alþjóðanáttúruverndarsamtakanna (IUCN)	228
14.8	Niðurstaða nefndarinnar um friðlýsingu og friðlýsingarflokka	230
14.8.1	Inngangur	230
14.8.2	Svæðavernd	232
14.8.3	Vernd tegunda og vistgerða	237
14.8.4	Tímabundin vernd	239
15.	Undirbúningur friðlýsingar og réttaráhrif	243
15.1	Undirbúningur friðlýsingar	243
15.1.1	Almennt	243
15.1.2	Reynsla af framkvæmd friðlýsinga	243
15.2	Réttaráhrif friðlýsingar	244
15.2.1	Fyrirmæli í friðlýsingum	244
15.2.2	Undanþágur frá ákvæðum friðlýsinga	245
15.2.3	Takmarkanir 38. gr. nvl. við framkvæmdum á friðlýstum svæðum	245
15.2.4	Viðurlög	245
15.3	Afnám eða breyting friðlýsingar	245
15.4	Eignarnám og almennar takmarkanir eignarréttar	247
15.4.1	Eignarnám	247
15.4.2	Almennar takmarkanir eignarréttar	247
15.4.3	Mörk eignarnáms og almennra takmarkana eignarréttar	248
15.4.4	Bótaákvæði náttúruverndarlaga vegna friðlýsinga	248
15.5	Niðurstaða um undirbúning og afnám friðlýsingar	249
15.5.1	Undirbúningur friðlýsingar	249
15.5.2	Afnám eða breyting friðlýsinga	252
16.	Náttúruminjaskrá og náttúruverndaráætlun	257
16.1	Náttúruminjaskrá	257
16.1.1	Ákvæði eldri laga um náttúruminjaskrá	257
16.1.2	Ákvæði náttúruverndarlaga nr. 44/1999 um náttúruminjaskrá	259
16.1.3	Réttaráhrif skráningar á náttúruminjaskrá	260
16.1.4	Útgáfa náttúruminjaskrár	260
16.2	Náttúruverndaráætlun	261
16.2.1	Almennt	261
16.2.2	Náttúruverndaráætlun 2004-2008	262
16.2.3	Náttúruverndaráætlun 2009-2013	263
16.2.4	Framkvæmd náttúruverndaráætlunar	264
16.3	Niðurstaða nefndarinnar	265
16.3.1	Inngangur	265
16.3.2	Náttúruminjaskrá	266
16.3.3	B-hluti náttúruminjaskrár – framkvæmdaáætlun	267
16.3.4	Réttaráhrif þess að náttúruminjar eru færðar á náttúruminjaskrá og á framkvæmdaáætlun	271
16.3.5	Undirbúningur framkvæmdaáætlunar og framkvæmd hennar	272
16.3.6	Endurskoðun náttúruminjaskrár	272
17.	Framandi tegundir	277
17.1	Inngangur	277
17.2	Um 41. gr. nvl. nr. 44/1999	277
17.2.1	Orðalag ákvæðisins	277
17.2.2	Reglugerð um innflutning, ræktun og dreifingu útlendra plöntutegunda nr. 583/2000	278
17.2.3	Gildissvið 41. gr. nvl.	279
17.3	Alþjóðlegir samningar	286

17.3.1 Samningur um líffræðilega fjölbreytni.....	286
17.3.2 Samningur um verndun villtra plantna og dýra og lífsvæða í Evrópu.....	287
17.3.3 Ramsar-samningurinn um votlendi sem hafa alþjóðlegt gildi einkum fyrir fuglalíf.....	287
17.3.4 Hafréttarsamningur Sameinuðu þjóðanna.....	287
17.3.5 Alþjóðasamningur um plöntuvernd.....	288
17.4 Ákvæði í norrænum lögum.....	288
17.4.1 Dönsk, sænsk og finnsk löggjöf.....	288
17.4.2 Norsk löggjöf.....	288
17.5 Niðurstaða nefndarinnar um 41. gr. nvl.....	291
17.6 Frumvarp til laga um breytingar á náttúruverndarlögum.....	292
17.6.1 Inngangur.....	292
17.6.2 Tillögur um breytingu á 41. gr. náttúruverndarlaga.....	293
17.6.3 Helstu athugasemdir sem bárust við tillögur um breytingu á 41. gr.....	300
17.6.4 Rökstuðningur nefndar um endurskoðun náttúruverndarlaga.....	300
18. Vatn.....	307
18.1 Inngangur.....	307
18.2 Íslensk vatnalöggjöf.....	308
18.2.1 Vatnalög nr. 15/1923.....	308
18.2.2 Endurskoðun vatnalaga nr. 15/1923.....	308
18.2.3 Lög um stjórn vatnamála nr. 36/2011.....	310
18.3 Niðurstaða nefndarinnar um verndun vatns og vatnasviða.....	310
18.3.1 Ósamstæð löggjöf.....	310
18.3.2 Vernd heildstæðra vatnakerfa.....	311
18.3.3 Reglur um umgengni við vatn og vatnasvæði.....	311
19. Almennaréttur.....	317
19.1 Inngangur.....	317
19.2 Almennaréttur í íslenskri löggjöf.....	317
19.2.1 Jónsbók.....	317
19.2.2 Vatnalög nr. 15/1923.....	318
19.2.3 Náttúruverndarlög nr. 48/1956.....	318
19.2.4 Náttúruverndarlög nr. 47/1971.....	319
19.2.5 Náttúruverndarlög nr. 93/1996.....	320
19.2.6 Náttúruverndarlög nr. 44/1999.....	320
19.3 Almennaréttur í norrænum og bandarískum rétti.....	325
19.3.1 Inntak almennaréttarins á Norðurlöndum.....	325
19.3.2 Almennaréttur í Noregi.....	325
19.3.3 Almennaréttur í Danmörku.....	327
19.3.4 Almennaréttur í Bandaríkjunum.....	327
19.4 Niðurstöður nefndarinnar um almennarétt.....	328
19.4.1 Umfang almennaréttarins og hugtakið útivist.....	328
19.4.2 Styrking almennaréttarins í markmiðsákvæði náttúruverndarlaga og í stjórnarskrá.....	329
19.4.3 Form og efni kaflans um almennarétt.....	329
19.4.4 Meginregla 12. gr. náttúruverndarlaga og reglur um umgengni.....	330
19.4.5 För gangandi manna.....	330
19.4.6 Umferð riðandi manna.....	331
19.4.7 Umferð um vötn.....	331
19.4.8 Heimild til að takmarka umferð í óbyggðum.....	332
19.4.9 Heimild til að tjalda.....	332
19.4.10 Girðingar.....	333
19.4.11 Meðferð elds.....	333
19.4.12 Tínsla berja, sveppa, fjallagrasa, fjörugróðurs og fleira.....	334
19.4.13 Tínsla í atvinnuskyni.....	334
19.4.14 Heimildir til að bæta aðstöðu til útivistar.....	335

20. Erfðæfni og erfðauðlindir .....	339
20.1 Inngangur .....	339
20.2 Íslensk löggjöf .....	339
20.2.1 Lög um náttúruvernd .....	339
20.2.2 Búnaðarlög .....	340
20.2.3 Lög um rannsóknir og nýtingu á auðlindum í jörðu .....	341
20.3 Alþjóðlegir samningar .....	342
20.3.1 Samningurinn um líffræðilega fjölbreytni .....	342
20.4 Ákvæði norskra laga um aðgang að erfðæfni .....	344
20.5 Niðurstaða nefndarinnar um erfðauðlindir .....	345
21. Stjórnvöld náttúruverndarmála .....	349
21.1 Umhverfisráðuneytið og undirstofnanir þess .....	349
21.1.1 Umhverfisráðuneytið .....	349
21.1.2 Umhverfisstofnun .....	350
21.1.3 Náttúrufræðistofnun Íslands .....	352
21.1.4 Vatnajökulsþjóðgarður .....	354
21.1.5 Náttúruvannsóknastöðin við Mývatn .....	355
21.1.6 Landgræðsla ríkisins .....	355
21.1.7 Skógrækt ríkisins .....	356
21.1.8 Veðurstofa Íslands .....	357
21.1.9 Stofnun Vilhjalms Stefánssonar og samvinnunefnd um málefni norðurlóða .....	357
21.1.10 Skipulagsstofnun .....	358
21.1.11 Lögbundnar nefndir á vegum umhverfisráðuneytis .....	358
21.1.12 Nefndir samkvæmt skilmálum um friðlýsingu svæða .....	359
21.2 Önnur ráðuneyti og stofnanir sem fara með verkefni sem tengjast náttúruvernd ....	359
21.2.1 Forsætisráðuneyti .....	359
21.2.2 Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneyti .....	360
21.2.3 Mennta- og menningarmálaráðuneyti .....	361
21.2.4 Iðnaðarráðuneyti .....	362
21.3 Náttúruvernd sveitarfélaga .....	362
21.3.1 Verkefni sveitarfélaga .....	362
21.3.2 Náttúruverndarnefndir .....	363
21.3.3 Náttúrustofur .....	365
21.3.4 Gróðurverndarnefndir .....	367
21.3.5 Heilbrigðisnefndir .....	367
21.3.6 Vatnasvæðanefndir .....	367
21.4 Skipulag stjórnýslu náttúruverndarmála á Norðurlöndum .....	368
21.4.1 Noregur .....	368
21.4.2 Danmörk .....	369
21.4.3 Finnland .....	369
21.4.4 Svíþjóð .....	370
21.5 Niðurstaða nefndarinnar um stofnaskipulag .....	371
21.5.1 Inngangur .....	371
21.5.2 Samreksur málaflokka .....	372
21.5.3 Aðgreining stjórnýslu og rannsókna .....	374
21.5.4 Tilfærsla verkefna og sameining stofnana .....	374
21.5.5 Skýrt hlutverk stofnana .....	376
21.5.6 Stjórnýsla náttúruverndarmála á landsbyggðinni .....	377
21.5.7 Skipulag rannsókna og vöktunar á landsbyggðinni .....	379
22. Verkefni stjórnvalda .....	383
22.1 Eftirlit .....	383
22.1.1 Eftirlit með athöfnum manna og áhrifum þeirra á náttúru .....	383
22.1.2 Eftirlit með því að almannaréttur sé virtur .....	388
22.1.3 Eftirlit með ástandi og meðferð gróðurs .....	388

22.2	Umsjón náttúruverndarsvæða og gerð verndaráætlana	389
22.2.1	Svæði í umsjón Umhverfisstofnunar	389
22.2.2	Gerð verndaráætlana	390
22.2.3	Umsjón falin öðrum	391
22.2.4	Þjóðgarðurinn á Þingvöllum og Vatnajökulspjóðgarður	392
22.2.5	Svæði sem vernduð eru með sérlögum	394
22.2.6	Landvarsla	394
22.3	Vöktun	395
22.3.1	Náttúrufræðistofnun Íslands	395
22.3.2	Umhverfisstofnun	396
22.3.3	Aðrar stofnanir	397
22.4	Rannsóknir	398
22.4.1	Rannsóknastofnanir umhverfisráðuneytisins	398
22.4.2	Aðrar stofnanir	399
22.5	Umsagnir, tillögur og álitserðir	400
22.5.1	Umhverfisstofnun	400
22.5.2	Náttúrufræðistofnun Íslands	401
22.5.3	Aðrar stofnanir og stjórnvöld	401
22.6	Leyfisveitingar	402
22.7	Fræðslumál	403
22.8	Niðurstaða nefndarinnar um verkefni stjórnvalda	404
22.8.1	Inngangur	404
22.8.2	Eftirlit	404
22.8.3	Umsjón náttúruverndarsvæða og gerð verndaráætlana	408
22.8.4	Vöktun	411
22.8.5	Rannsóknir	412
22.8.6	Umsagnir og leyfisveitingar	412
22.8.7	Miðlun upplýsinga til almennings og fræðsla	412
23.	Þvingunarúrræði, ábyrgðarreglur o.fl.	417
23.1	Inngangur	417
23.2	Þvingunarúrræði	417
23.3	Þvingunarúrræði í náttúruverndarlögum	418
23.3.1	Fríðlýstar náttúruminjar	418
23.3.2	Efnistaka	418
23.3.3	Aðrar framkvæmdir	419
23.3.4	Almannaréttur	419
23.4	Tegundir þvingunarúrræða	420
23.4.1	Bein þvingunarúrræði	420
23.4.2	Óbein þvingunarúrræði	421
23.5	Beiting þvingunarúrræða	422
23.6	Stjórnvaldssektir	423
23.7	Ábyrgð vegna umhverfistjóns	424
23.7.1	Almennt um skaðabótaábyrgð vegna umhverfistjóns	424
23.7.2	Frumvarp til laga um umhverfisábyrgð	425
23.8	Refsingar	426
23.9	Eftirfylgniákvæði í norskum rétti	427
23.9.1	Fyrirmæli um úrbætur eða stöðvun framkvæmda	427
23.9.2	Ófyrirséðar afleiðingar af lögum starfsemi	428
23.9.3	Sjálfstökuúrræði stjórnvalda og afnot af fasteign annarra	428
23.9.4	Dagsektir	428
23.10	Tillögur nefndarinnar	428
23.10.1	Inngangur	428
23.10.2	Þvingunarúrræði	429
23.10.3	Stjórnvaldssektir	431
23.10.4	Ábyrgð á tjóni á náttúruminum	431
23.10.5	Refsingar	431

24. Samantekt niðurstaðna .....	435
24.1 Inngangur.....	435
24.2 Markmið og gildissvið .....	435
24.3 Meginreglur umhverfisréttar.....	435
24.4 Friðlýsingar og önnur vernd .....	436
24.4.1 Svæðavernd .....	436
24.4.2 Vernd tegunda og vistgerða .....	437
24.4.3 Tímabundin vernd .....	437
24.4.4 Ákvörðun um friðlýsingu.....	438
24.4.5 Undanþágur frá ákvæðum friðlýsinga og afnám eða breyting friðlýsingar.....	439
24.5 Náttúruminjasrá og náttúruverndaráætlun.....	439
24.5.1 Val svæða og annarra minja á náttúruminjasrá .....	439
24.5.2 Val svæða og annarra minja á framkvæmdaáætlun .....	440
24.5.3 Réttaráhrif náttúruminjasrá .....	440
24.6 Framandi tegundir.....	440
24.7 Vatn .....	441
24.8 Almennaréttur.....	441
24.9 Erfðaauðlindir .....	443
24.10 Skipulag stjórnsýslu .....	443
24.10.1 Inngangur.....	443
24.10.2 Tilflutningur verkefna og sameining stofnana .....	444
24.10.3 Skýrt hlutverk stofnana .....	445
24.10.4 Náttúruvernd á landsbyggðinni.....	445
24.11 Verkefni stjórnvalda .....	447
24.11.1 Eftirlit.....	447
24.11.2 Umsjón náttúruverndarsvæða .....	448
24.12 Þvingunarúrræði og ábyrgð vegna umhverfistjóns.....	449
Frumvarp til laga um breytingu á lögum um náttúruvernd, nr. 44/1999, með síðari breytingum	450
Tillögur að breytingum á drögum að frumvarpi til laga um breytingu á lögum um náttúruvernd, nr. 44/1999, með síðari breytingum .....	464
IV. kafli norsku laganna um fjölbreytni náttúrunnar.....	473
Ljósmyndir .....	475